

Gud er kærlighed

Pave Benedikt XVI's første rundskrivelse med titlen *Deus Caritas est*¹ foreligger nu i dansk oversættelse. I denne artikel præsenterer Jacob Thomsen rundskrivelsen²

Af Jacob Thomsen

Forud for det konklave, der fandt sted 18. – 19. april 2005, var der som sædvanlig mange spekulationer om forskellige kardinalers chancer for at blive valgt til pave. Iblandt de mulige kandidater var også Troslærekongregationens leder, Joseph Ratzinger, men de fleste har nok været enige om, at hans konsekvent konservative indstilling gjorde hans valg usandsynligt.

Denne vurdering bestyrkedes også ved den prædiken, han som kardinalkollegiets dekan holdt ved formiddagsmessen inden konklavets åbning om eftermiddagen. Et hovedemne i denne prædiken var et helt "lastekatalog" over nutidens forsyndelser, ikke ganske uligt tilsvarende lastekataloger i Ny Testamentes breve fra Paulus.

Joseph Ratzinger sammenfattede sin kritik i tidens forkærlighed for "relativismens diktatur", der ikke vil anerkende noget som definitive sandheder. En valgtale kunne dette næppe kaldes. Men allerede næste dag blev Ratzinger på rekordtid valgt til det ansvarsfulde paveembede. Dette var nok en overraskelse for mange, der havde sat ham i bås som "panserkardinalen", der traf jernhårde beslutninger ved Troslærekongregationens stempling af visse nye teologiske meninger som uforenelige med katolsk tro.

Men det skulle hurtigt vise sig, at den nye pave Benedikt XVI ligesom sin forgænger med samme navn Benedikt XV i Første Verdenskrigs periode udmærket forstod, at hans hovedopgave som pave var en fredens opgave. Rolleskiftet blev forudsagt af Ratzingers tidligere professorkollega fra universitetet i Tübingen Hans Küng, der udtalte som sin vurdering af pavevalget, at paveembedet hav-

¹ Deus Caritas est, latin: Gud er kærlighed. Citat fra 1 Joh 4,16: "Gud er kærlighed, og den, der bliver i kærligheden, bliver i Gud, og Gud bliver i ham"

² Rundskrivelsen er oversat til dansk af cand. theol. Lillian Kristensen og udgivet af Ansgarstiftelsens Forlag, ISBN 87-91338-10-7, 60 sider, 32,00 kr. windb. På sidste side af denne præsentation er der et link til rundskrivelsen

de så stor en styrke, at det nok ville komme til at ændre Ratzinger – og ikke omvendt. Og som en af sine overraskende handlinger indbød Benedikt XVI Hans Küng til middag hos sig. Dette til trods for, at Ratzinger ved Troslærekongregationens gennemgang af Küngs teologi i sin tid havde frataget ham posten som katolsk professor, så at han måtte forflyttes til et andet professorat ved Tübingens universitet. Men den omtalte samtale mellem paven og Küng blev bagefter karakteriseret af Küng som "særdeles hjertelig". Måske en bekræftelse af Küngs profeti om Ratzingers rolleskift i pavestolen?

På denne baggrund er det også bemærkelsesværdigt, at Benedikt XVI's første encyklika, der blev underskrevet 1. juledag i hans valgår, handler om et så upolemisk emne som Guds kærlighed. Allerede ved den første messe, som den nyvalgte pave fejrede sammen med kardinalerne, holdt han en prædiken om Guds barmhjertighed, som han selv trængte til som "et uegnet og forstumlet menneske" over for det ansvar, der dagen før var betroet ham ved pavevalget. Et nøgleord for ham var "en åben og oprigtig dialog i søgen efter det sande gode for det enkelte menneske og for samfundet." Encyklikaen fra 1. juledag bekræfter disse ord, der lyder som en programerklæring.

Rundskrivelsen falder i to store halvdele med en lille pædagogisk indledning og en smuk slutning om helgenernes, specielt Gudsmoders eksempel på næstekærlighed. I dette sidstnævnte afsnit er der et eksempel på, hvor jordnær paven er i sin udlægning af Jomfru Marias kærlige omsorg for sin kusine Elisabeth. Der står skrevet hos Lukas, at hun blev tre måneder hos Elisabeth, og da ærkeenglen Gabriel forud havde forkyndt, at Elisabeth var i sjetten måned, vil det sige, at Jomfru Maria ikke ville forlade sin slægtning, førend hun havde bistået hende i de sidste tre måneder inden fødslen. En kærlighedsgerning må fuldendes! Og encyklikaens sidste ord er et helt lille prosadigt med en hyldest til Jomfru Maria som forbillede for os både i guds frygt og næstekærlighed:

Hellige Maria, Guds moder,
 du har skænket verden
 det sande lys,
 Jesus, din søn – Guds søn.
 Du overgav helt dig selv
 til kaldet fra Gud
 og blev kilden til det gode,
 der strømmer fra ham.
 Lær os ham at kende,
 lær os at elske ham,
 så også vi kan blive
 sande elskende,
 og en kilde med levende vand
 midt i en tørstende verden.

Af de to hoveddele i encyklikaen er førstedelen af "mere spekulativ karakter" ifølge pavens egne ord, medens det andet hovedafsnit er mere konkret og pastoralt. Det handler om, hvorledes næstekærlighed bør praktiseres i Kirken, uden at det dog er muligt inden for en encyklikas begrænsede rammer at behandle emnet udtømmende – beklager paven selv.

Det første hovedafsnit forklarer, hvorledes kærligheden binder skabelse og frelseshistorie sammen til en enhed. Begreberne analyseres med større præcision, end man i almindelighed møder. De bibelske ord for kærlighed behandles anderledes end almindeligt er. Siden den fremtrædende svenske teolog Anders Nygren i sidste århundrede har det i nordisk teologi været sædvane at gå ud fra, at der er et modsætningsforhold mellem *eros* som den menneskelige kærlighed og *agape* som den guddommelige kærlighed. Benedikt XVI ændrer dette til, at de to begreber nok er forskellige, men alligevel udgør en enhed også i bibelsk og kristen forstand.

I det hele taget er det karakteristisk for denne encyklika, at modsætninger påvises at være bundet sammen i en helhed: "Kærlighed overvinder alt", hedder det i encyklikaen med et citat fra den førkristne digter *Vergil*. Også eros hører med til den kristne forståelse af kærlighed, og eros er ikke – som hævdet af Nietzsche – blevet "forgiftet" af kristendommen.

Med overlegen beherskelse af den antikke verdens tankegang lykkes det paven at rydde op i begrebernes verden. Denne fortrolighed med den klassiske litteratur giver mulighed for også at benytte de førkristne forfatteres rammende formuleringer, f.eks. *Sallusts* berømte definition af kærlighedens væsen: "Idem velle atque idem nolle".³ Også relevante græske og hebraiske grundord i Bibelen analyseres med skarpsindighed. Konklusionen af dette første store kapitel er indlysende klar: Kærlighed til Gud og til næsten er to uadskillelige begreber og sammenfattes i et bud. Men begge former for kærlighed lever af Guds kærlighed til os, som også Første Johannes-brev så smukt understreger: Kærlighed udspringer af, at Gud har elsket os først.⁴ Og da Gud i uhørt realisme identificerer sig med vor næste, er det vort kald at elske vor næste med samme kærlighed, som Gud har vist os. Sammenfattende kan man sige om denne første hoveddel af rundskrivelsen, at den er et oprydningsarbejde i begrebsverdenen for at vise os, hvorledes kærlighed til Gud og til næsten går op i en højere enhed. Kærlighedens væsen og enhed klarlægges med overlegen beherskelse af tekster både i Bibel, hos kirkefædre og i antik filosofi.

Rundskrivelsens andet og lige så store kapitel bygger på det første kapitels behandling af begreberne, men udnytter den vundne begrebsklarhed i praktisk og pastoral sammenhæng. Andet kapitel handler om kærlighedens fællesskab i Kirken. Kærligheden udspringer af Treenighedens kærlighed eller sagt med Augustins ord: "Når du ser kærlighed, ser du den hellige Treenighed". Når *Ignatius af Antiokia* i begyndelsen af 2. århundrede kalder Roms kirke for den, der "fører forsædet i kærlighed", tyder dette på, at menigheden har øvet kærlighedens gerninger. Diakoni blev allerede sat i system af apostlene, da de indstiftede det syvmands kollegium af diakoner og bestemte, at diakoner skal være "fyldt af ånd og visdom".⁵

Dette sidste viser, at barmhjertighedsgerninger forudsætter en åndelig dimension. Diakonen Laurentius,⁶ der blev martyr, erklærede de fattige for "Kirkens sande skat". Selv den romerske kejser Julian den Frafaldne,⁷ som søgte at genindføre hedenskabet, har i et brev udtalt, at det eneste, som gjorde indtryk på ham ved kristendommen, var de kristnes næstekærlighed, der altså var et afgørende træk ved de første kristne menigheder. Lignelsen om den barmhjertige samaritaner viser kærlighedens universalitet. Paulus formaner til at gøre godt mod alle og især mod vore trosfæller.⁸

Paven advarer imod at bruge barmhjertighedsgerninger til proselytisme,⁹ selvom det ikke bør skjules, at Guds ubegribelige kærlighed er de kristnes motivering: "Kristi kærlighed tvinger os".¹⁰

Anden hoveddel munder ud i en analyse af den ufattelige lidelse, man møder i verden. "Gud har gjort mig bange", klager Job, "den Almægtige har slået mig med rædsel".¹¹ Heroverfor står den kristne tro på "Guds godhed og kærlighed til mennesker".¹² Augustin formaner os: "Hvis du forstår ham, er han ikke Gud".

³ Latinsk talemåde, som dækker, at det er det samme, man vil, og det samme, man ikke vil

⁴ 1 Joh 4,19: Vi elsker, fordi han elskede os først

⁵ ApG 6

⁶ Død 258

⁷ Død 363

⁸ Gal 6,10: Så lad os da gøre godt mod alle, så længe det er tid, især mod vore trosfæller

⁹ Påtrængende religiøs hvervning

¹⁰ 2 Kor 5,14

¹¹ Job 23,16

¹² Tit 3,4–5a: Men da Guds, vor frelsers, godhed og kærlighed til mennesker blev åbenbaret, frelste han os, ikke fordi vi havde gjort retfærdige gerninger, men fordi han er barmhjertig

Som det forhåbentligt fremgår af disse smagsprøver på pave Benedikt XVI's første encyklika, vidner teksten om forfatterens usædvanlig alsidige begavelse. Skrivelsen er forbilledlig klart disponeret, og den utrolige viden er nedfældet i et ligefremt sprog. Alle de for temaet relevante discipliner beherskes overlegent: bibelvidenskab, kendskab til de bibelske grundprog, kirkehistorie, den antikke litteratur og historie samt filosofihistorie. Men mest bemærkelsesværdig er nok evnen til at udtrykke sig lysende klart, så at selv komplicerede problemer behandles enkelt. Helt igennem er tonen fredsommelig, og et fredens ord som "dialog" pibler frem, når talen er om anderledes tænkende og anderledes troende. Selvom Benedikt XVI i sin fremskredne alder ikke skulle nå at udsende flere encyklikaer, vil denne rundskrivelse sandsynligvis stå som et højdepunkt i katolsk pastoral teologi.

Klik her for at læse rundskrivelsen, hvis trykte udgave i øvrigt kan købes i boghandelen, herunder gennem Stenobutikken, Vesterbrogade 28, 1620 København V, telefon 3386 0386, mail butik@stenobutikken.dk

Klik her for at udskrive artiklen (printerens skal være tændt)

Klik her for at sende artiklen til en ven eller bekendt (Outlook skal være startet)

Klik her for at komme til forsiden af catholica.dk